PENTRU CUNOAŞTEREA SPECIFICULUI LIMBILOR ROMÂNĂ ŞI MAGHIARĂ LA PREDAREA LIMBII ROMÂNE ÎN ŞCOLILE MAGHIARE

DE

GAVRIL SCRIDON

In geniala sa lucrare « Marxismul şi problemele lingvisticii » tovarăşul Stalin ne învaţă că: « structura gramaticală a limbii şi fondul principal de cuvinte alcătuesc temelia limbii, esenţa specificului ei »[1]. Aplicarea acestei învăţături staliniste la studierea limbilor este neapărat necesară. Până la apariţia lucrării tovarăşului Stalin, nu existau principii clare, ştiinţifice, după care să se orienteze procesul de învăţământ din şcoli. Nu se cunoştea precis care este baza de plecare în studiul limbilor. Tovarăşul Stalin ne arată că această bază este formată de cunoaşterea structurii gramaticale a limbii şi a fondului principal de cuvinte, lucru de care trebue să ţinem seama mai ales la învăţarea limbilor străine în şcolile de toate gradele.

Invăţământul limbii române întâmpină încă serioase greutăţi în şcolile minorităţilor naţionale, acolo unde studiul nu se face ţinându-se seamă de structura gramaticală a limbii române şi a limbilor maghiară, germană, bulgară etc.

In aceste rânduri încercăm să arătăm unele trăsături specifice limbilor maghiară şi română precum şi câteva probleme pe care le ridică predarea şi însuşirea limbii române de către maghiari.

Limba maghiară se caracterizează prin următoarele corespondenţe de structură şi de formă:

1. In limba maghiară nu există genuri gramaticale ca în limba rusă, de pildă, sau în franceză, germană şi română. In limba maghiară cuvinte ca: *o carte — două cărţi, un om — doi oameni* şi *un caiet — două caiete*, se pronunţă şi se scriu

[1] I. Stalin, Marxismul şi problemele lingvisticii, Ed. P.M.R., 1951, p. 54.

BDD-A10172 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 20:05:33 UTC)

fără a se face vreo deosebire de gen: *egy könyv — két könyv, egy ember — két ember* şi *egy füzet — két füzet*.

Mai observăm că nu numai substantivele nu se schimbă după gen, ca în limba română (toate trei substantivele au primit la singular *egy* (unu sau o) şi la plural *két — kettő* (doi sau două), dar nici terminaţia lor nu s'a schimbat dela singular la plural (când au în faţă *egy* şi *kettő*); fără aceste numerale ele se schimbă: *ember —emberek* « om— oameni » sau, articulate, *az ember — az emberek* « omul—oamenii ». Dacă traducem mecanic, cuvânt cu cuvânt, din limba maghiară substantivele înşirate mai sus, ar trebui să spunem: o tovarăşă — două tovarăşă, un om — doi om, un caiet — doi caiet (sau două caiet). De aici, desele greşeli pe care le fac maghiarii când vorbesc româneşte şi când spun, de exemplu: un băiat — doi băiat, o soră — doi (două) soră, un palton — doi palton (două palton) în loc de un băiat — doi băieţi, o soră — două surori, un palton — două paltoane.

Lipsa genurilor în limba maghiară, respectiv existenţa lor în limba română, îngreuiază mult predarea genului în şcolile maghiare. Insăşi noţiunea de gen e greu înţeleasă de elevi. Greşelile sunt şi mai mari în întrebuinţarea pronumelui personal, mai ales de persoana a III-a sau când trebue să se facă acordul între adjectiv şi substantiv şi între subiect şi predicat (subiecte de genuri şi numere diferite).

2. In limba maghiară raporturile circumstanţiale se exprimă prin sufixe şi postpoziţii, în timp ce, în limba română, asemenea raporturi se redau cu ajutorul prepoziţiilor sau chiar fără prepoziţii. Maghiarii folosesc sufixele: *-ba, -be, -ban, -ben* (în), *-ra, -re* (pe, la, către, în spre), *-ról, -ről* (despre, de pe, dela, dinspre),*-tól, -től* (dela, de), *-ból, -ből* (din). Am dat numai câteva din corespondenţele sufixelor maghiare în limba română. Ele nu se traduc totdeauna cu aceeaşi prepoziţie. Din această cauză, chiar maghiarii, care vorbesc bine româneşte comit greşeli de felul acestora: « Turcii au venit pe Balcani ». « Am citit dela Şolohov « La Donul liniştit » », « Locuesc la strada » etc. La sufixele verbale se fac mai puţine greşeli.

3. Posesiunea, în limba maghiară, se exprimă cu ajutorul sufixelor posesive personale, care formează un singur cuvânt cu substantivul respectiv, pe când în limba română posesiunea se exprimă cu ajutorul pronumelui posesiv (sau al adjectivului posesiv). Exemple: *barátom* = prietenul meu, *barátod* = prietenul tău, *barátja* = prietenul lui (sau al ei), *barátunk* = prietenul nostru, *barátaink* = prietenii noştri etc. Sufixele maghiare în exemple ca cele înşirate mai sus arată diferite cazuri: un posesor — un obiect posedat, un posesor —mai multe obiecte posedate ş. a. m. d. Credem că e necesar să observăm că la acelaşi cuvânt, în urma sufixului posesiv se poate adăuga şi un alt sufix: *barátom* = prietenul meu, *barátomhoz* = la prietenul meu, *barátomtól* = dela prietenul meu, *barátomról* = despre prietenul meu, *barátomnak* = prietenului meu, *barátomat* = pe prietenul meu, *barátainktól* = dela prietenii noştri ş. a. m. d.

BDD-A10172 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 20:05:33 UTC)

Mai observăm şi faptul că limba maghiară are şi sufixe posesive personale la infinitiv, care nu produc greutăţi la traducerea în limba română: *tanulnom* sau *tanulnod kell* = trebue să învăţ, să înveţi ceva.

4. Spre deosebire de limba română, limba maghiară (ca de altfel şi alte limbi fino-ugrice), alături de conjugarea subiectivă are şi o conjugare obiectivă. Conjugarea obiectivă (a nu se confunda cu verbele transitive din limba română) exprimă în acelaş timp atât persoana subiectului activ (care face lucrarea), cât şi obiectul acţiunii.

Când spun, spre exemplu: *Most olvasok* (acum citesc), arăt numai numărul şi persoana subiectului; când spun: *Most József Attila könyvét olvasom* (acum citesc cartea lui József Attila), prin forma *olvasom* pe lângă numărul şi persoana subiectului, arăt şi obiectul acţiunii; *olvasom* s'ar traduce «o citesc». De asemenea: *mit irsz?* (ce scrii?), *A leckét irod?* (lecţia o scrii?). In forma *irod* e inclus oarecum şi pronumele personal obiect (îl scrii, o scrii).

Deşi conjugarea obiectivă este una din trăsăturile caracteristice ale limbii maghiare, nu stăruim mai mult asupra ei, fiindcă, la învăţarea limbii române de către maghiari, ea nu creează prea multe greutăţi, ci doar românilor care învaţă ungureşte — sau maghiarilor înşişi.

5. Spre deosebire de limba română, limba maghiară nu cunoaşte articolul enclitic. Limba maghiară are un articol nehotărît *egy* (= un sau o) şi un articol hotărît *a* sau *az*. Atât articolul hotărît cât şi cel nehotărît se pun înaintea substantivului, adjectivului sau numeralului. De exemplu: *egy könyv* = o carte, *a könyv* = cartea, *a könyvek* = cărţile, *egy elvtárs* = un tovarăş, *az elvtárs* = tovarăşul, *az elvtársak* = tovarăşii. Articolul hotărît (sau nehotărît) se păstrează în tot timpul flexiunii substantivului neschimbat: *a könyv* = cartea, *a könyvé* = a cărţii, *a könyvnek* = cărţii, *a könyvet* = pe carte etc.

Acestea sunt numai o parte din trăsăturile caracteristice ale limbii maghiare. In predarea limbii române în şcolile maghiare, trebue să se ţină cont neapărat de aceste caracteristici.

Limba maghiară este o limbă fino-ugrică. Limbi surori cu maghiara, vorbesc, în Europa, Finlandezii şi unele popoare din Uniunea Sovietică (mai ales prin regiunea râurilor Obi şi Ienisei şi prin Urali). Limba română e o limbă romanică. Amândouă limbile aparţin la două mari familii de limbi, dela care au moştenit fiecare o structură gramaticală caracteristică şi diferită.

Inafară de cele spuse în legătură cu trăsăturile caracteristice ale limbii maghiare şi corespondenţele lor în limba română, e necesar să arătăm că, spre deosebire de limba maghiară, limba română are sunetele specifice *ă* şi *î* a căror pronunţare e destul de grea pentru maghiari.

Adjectivul în limba română poate fi pus atât înaintea substantivului, cât şi în urma lui. In limba maghiară adjectivul (întrebuinţat atributiv) stă înaintea substantivului. In limba română, de pildă, se poate spune: *omul bun* sau *bunul om* (cu diferenţă de nuanţă stilistică); în limba maghiară se spune numai: *a jó*

BDD-A10172 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 20:05:33 UTC)

ember. Atunci când adjectivul urmează după substantiv *az ember jó*, în românește nu se mai traduce prin *omul bun*, ci prin *omul este bun*. In acest caz adjectivul *jó* este nume predicativ.

Conjugarea românească prezintă de asemenea mari greutăți pentru maghiari. In limba maghiară avem o singură formă de trecut, în timp ce în limba română trecutul are patru forme. Maghiarii își însușesc mai greu perfectul simplu și mai mult ca perfectul, care nu prea sunt folosite în graiurile românești din Ardeal.

Cu toate că formarea conjunctivului prezent în limba română nu e grea, totuși, maghiarii, folosind acest mod, greșesc de cele mai multe ori la persoana a III-a singular și plural, unde alternanța *e* — *ă* și *ă* — *e* în terminație indică insuficient dacă e vorba de indicativ sau de conjunctiv. Ei spun spre exemplu: *trebue să face o nouă lucrare* (în loc de: *trebue să facă o nouă lucrare*), *o să caută* (în loc de: *o să caute*) etc.

Foarte grea este predarea și însușirea pronumelui personal, mai ales a formelor neaccentuate, și a pronumelui reflexiv.

Ordinea cuvintelor ridică unele probleme, fiindcă în limba română, în ordine dreaptă, propoziția începe cu subiectul urmat de atribut și apoi predicatul cu complementele care-l determină. In limba maghiară partea cea mai importantă (care trebue scoasă în relief) a propoziției stă înaintea predicatului: De exemplu: *Balla Dénes hozta a könyvet* (Balla Dénes a adus cartea). In acest caz accentul cade pe cel care a adus cartea, pe Balla Dénes. Când spunem: *a könyvet Balla Dénes hozta* (Cartea Balla Dénes a adus-o), atunci accentul cade pe obiect, pe carte și ea se află înaintea subiectului și a predicatului.

In propoziția desvoltată, de multe ori, predicatul se află la sfârșitul ei și ordinea cuvintelor, în traducerea românească, trebue schimbată. De exemplu: *A finnugor népek legnagyobb része a Szovjetunióban él* (= A popoarelor de limbă fino-ugrică cea mai mare parte în Uniunea Sovietică trăiește, adică: Cea mai mare parte a popoarelor de limbă fino-ugrică trăiește în Uniunea Sovietică).

Acestea sunt numai o parte din deosebirile structurale dintre limbile maghiară și română, și tocmai acelea de care trebue să țină neapărat seama autorii de manuale de limbă română pentru școlile maghiare, acei care întocmesc programele de învățământ și mai ales profesorii și învățătorii care predau limba română în școli sau la cursuri de alfabetizare pentru maghiari.

Alături de structura gramaticală, un loc important în predarea limbii române în școlile maghiare îl ocupă problema vocabularului în general, a fondului principal de cuvinte în special.

Fondul principal de cuvinte al limbii maghiare e în primul rând de origine fino-ugrică; cel al limbii române în primul rând de origine latină. In amândouă limbile fac parte din fondul principal de cuvinte (în general din vocabular) și cuvinte de altă origine decât fino-ugrică sau latină. In deosebi, cuvintele de origine slavă sunt numeroase în ambele limbi. La învățarea limbii române de

BDD-A10172 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 20:05:33 UTC)

către maghiari aceste cuvinte comune pot fi de mare folos. Ele se aseamănă mult şi cu corespondentele ruseşti. Asemenea cuvinte sunt spre exemplu: *brazdă — barázda = borozda, coasă — kasza = kosa, greblă — gereblye = grabli, mac — mák = mac, iesle — jászol = iasli, potcoavă — patkó = podkova* etc.

Această legătură lexicală uşurează asimilarea cuvintelor de către maghiarii care învaţă nu numai româneşte dar şi ruseşte şi face posibilă înţelegerea influenţelor lingvistice şi a împrumuturilor reciproce dintre limbi.

Este necesar să se ţină seamă la învăţarea limbii române de către maghiari, de fondul principal de cuvinte, fiindcă, din cele vreo 80.000 de cuvinte care formează vocabularul limbii noastre, nu toate sunt necesare pentru a cunoaşte şi folosi bine limba română. In limbajul nostru zilnic folosim 700—1000 de cuvinte prin care exprimăm în primul rând noţiuni strâns legate de practică.

Dar nici cuvintele care fac parte din fondul principal de cuvinte nu prezintă toate aceeaşi importanţă în economia limbii; unele cuvinte se folosesc mai des, sunt mai necesare; acestea trebue să fie învăţate deci în primul rând (de ex. cuvintele care denumesc lucruri, obiecte, ocupaţii de neapărată necesitate şi de imediată importanţă, cuvinte legate de viaţa materială şi socială a omului, de producerea bunurilor materiale necesare traiului, de viaţa practică, culturală etc.) Asemenea cuvinte ar fi: *tată, mamă, soră, frate, pâine, apă, a da, casă, scaun, drum, cal, oaie, lingură, cuţit, cămaşă, căciulă* etc.

Dacă s'ar întreprinde o anchetă lingvistică pe care de fapt a şi început-o Institutul de Lingvistică din Cluj al Academiei R.P.R. (cu scopul de a sprijini redactarea manualelor de limba română pentru maghiari), s'ar putea grupa cuvintele limbii române pe categorii de sute arătându-se, spre exemplu, că din prima sută fac parte cuvinte ca cele amintite mai sus, din a doua sută altele ş.a.m.d. In felul acesta, aşa cum a arătat Acad. Emil Petrovici la una din şedinţele Institutului de Lingvistică din Cluj, s'ar putea întocmi un dicţionar al limbii române în care fiecare cuvânt să poarte numărul de ordine al sutei din care face parte: a treia, a şaptea, a patrusprezecea sută etc. Un asemenea dicţionar ar fi de un netăgăduit folos la întocmirea manualelor de limba română atât pentru Români, cât şi pentru minorităţile naţionale ale patriei noastre. S'ar putea fixa pe clase şi grade de învăţământ ce anume cuvinte trebue să se înveţe şi cum. In funcţie de aceasta, s'ar întocmi lecturile, textele pentru analize literare şi gramaticale, exerciţiile de vorbire etc. S'ar înlătura lipsurile ca acelea pe care le au elevii maghiari. care cunosc cuvinte ca: *pintenatule, crestatule, zvârlugă, hâtru,* şi nu ştiu cum se numesc părţile corpului omenesc, hainele, nu sunt în stare să-ţi spună cum se cade unde locuesc, de unde au venit, unde se duc şi alte asemenea chestiuni elementare. Acest fapt este şi rezultatul unei neştiinţifice şi nesistematice repartizări a lexicului pe clase, în ordinea importanţei cuvintelor pentru viaţa practică. Cuvinte ca cele amintite aici mai sus şi altele asemănătoare ar putea fi învăţate abia în etapa de perfecţionare, numai după ce sunt cunoscute

BDD-A10172 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 20:05:33 UTC)

şi folosite în practica vorbirii şi a scrisului, cuvintele care au un indice mai mare de frecvenţă şi, ca importanţă, aparţin primelor sute.

Studierea structurii gramaticale a limbii române şi maghiare şi a fondului lor principal de cuvinte trebue să fie o preocupare a noastră de fiecare moment. Problema schiţată în aceste rânduri se cere adâncită în special de autorii de manuale de limba română pentru maghiari. Rezultatele muncii lor ar aduce o contribuţie de preţ în îmbunătăţirea predării limbii române în şcolile maghiare ale ţării noastre.

BDD-A10172 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 20:05:33 UTC)